

Translated from: <https://www.facebook.com/WipakHistory/posts/2836994493030669/>

Ātthamāt อาทมาต

Illustration: Mural Painting in Phutthaisawan Throne Hall, Bāngkok National Museum, Phra Nakorn. Showing soldiers and Karenni people in the bushes.

ภาพประกอบ : จิตรกรรมฝาผนังพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร แสดงภาพทหารและชาวกะเหรี่ยงในพุ่มไม้

Thai studies enthusiasts may have probably heard the name "Aatthamaat/Ātthamāt (อาทมาต)" or some places spelled as Ātthamāt (อาทมาต), Āthamād (อาทะมาต), Ātsāmāt (อาจสามารถ), etc., which is the name of ancient forces through their ears.

ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ไทยน่าจะเคยได้ยินชื่อ “อาทมาต” หรือบางแห่งสะกดว่า อาทมาต อาทะมาต อาจสามารถ ฯลฯ ที่เป็นชื่อกองกำลังในสมัยโบราณผ่านหูกันมาบ้าง

Several sources claim that “Ātthamāt” is a lifeguard. They’re Chatulanghabāt, the guardians who protect royal elephant feet, the king’s vehicle. They’re shock troop soldiers. But no evidence or any indications were found and the author has not yet found a connection between this ancient “Ātthamāt” division and the present-day sword fighting technique that is believed to be inherited from King Naresuan.

ข้อมูลหลายแห่งอ้างว่า “อาทมาต” คือทหารรักษาพระองค์บ้าง เป็นจุดสังเกตบาทประจำเท้าข้างพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์บ้าง เป็นทหารทะเลาะฟันบ้าง แต่ไม่พบหลักฐานบ่งชี้ตามที่อ้างแต่ประการใด และผู้เขียนยังไม่พบความเชื่อมโยงของหน่วยงาน “อาทมาต” ในสมัยโบราณกับวิชาดาบอาทมาตในปัจจุบันที่เชื่อว่าสืบทอดมาจากสมเด็จพระนเรศวร

When examining historical evidence, it is found that "Ātthamāt" was a name of the government forces that patrol and infiltrate provinces and border areas in ancient times. Somdet Kromphrayā Damrong Rāchānuphāp, corresponding to English as Intelligence Service.

เมื่อตรวจสอบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้ว พบว่า "อาทมาต" เป็นชื่อของกองกำลังในราชการที่ทำหน้าที่ลาดตระเวนและสืบราชการบริเวณหัวเมืองและชายแดนสมัย โบราณ สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานภาพทรวงวิจารณ์ไว้ว่า ตรงกับภาษาอังกฤษคือ Intelligence Service

Evidence that mentioned "Ātthamāt" since the Krung Srī Ayutthayā period, one piece of evidence was the old Royal Decree to the city guards and the department of politics ordered the village headman to inspect the culprit, Chulasakkarāt 1114 (2295 B.E. or 1752 A.D.) in the reign of King Borommakōt. There is an episode stating that Ātthamāt was responsible for patrolling to capture the culprits.

ปรากฏหลักฐานที่กล่าวถึง "อาทมาต" มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา หลักฐานชิ้นหนึ่งคือพระราชกำหนดเกล้าถึงผู้รักษามืองและผู้รั้งกรมการเมืองให้ตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นตรวจตราจับผู้ร้าย จุลศักราช ๑๑๑๔ (พ.ศ. ๒๒๙๕) รัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีเนื้อหาตอนหนึ่งระบุว่า อาทมาตมีทำหน้าที่ลาดตระเวนจับผู้ร้าย

"At one point, where the villainous hideout keeps trying to intercept and plunder people or merchants who travel by land or boat. When they came to attack those people, let the city keeper who holds the rank Luang, Khun, Muen, who are Ātthamāt, who has a great spirit and loyalty to the government. To control the brave men, 40-50 people with the equipment to patrol and chase down the villains, so the villains will be scared away."

"ประการหนึ่ง ที่ใดซึ่งเป็นที่สำนักอ้ายผู้ร้ายคอยสกัดตีชิงแลปล้นลูกค้าพานิชผู้ไปมาณะทางบกทางเรือนั้น ครั้นถึงเทศการอ้ายผู้ร้ายเคยมาทำร้ายแก่ผู้มีชื่อนั้น ให้ผู้รักษามืองผู้รั้งกรมการเมืองแต่งหลวงขุนหมื่นซึ่งเป็นคนอาทมาตมีน้ำใจเจบริ่นด้วยราชการนั้น ให้คุมคนซึ่งกล้าแข็งนั้น ๔๐ ๕๐ คนสัฟด้วยเครื่องศาสตราวุธไปลาดกระเวนสกัดทำทางคอยจับเอาอ้ายผู้ร้ายนั้นให้ได้ ฝ่ายอ้ายผู้ร้ายก็จะเขตหลาบเกรงกลัวเข้า"

As a result of this Royal Decree announced in the provinces, it was assumed that in those days Ātthamāt was likely to be an armed force in the government stationed in every cities.

ด้วยเหตุที่พระราชกำหนดนี้ประกาศใช้ในหัวเมือง จึงอนุมานว่าในสมัยนั้น อาทมาตน่าจะเป็นกองกำลังติดอาวุธในราชการที่มีประจำทุกหัวเมือง

Ātthamāt was also a force in the war service. Appeared in the royal chronicle of Krung Srī Ayutthayā. When Phrayā Kosāthibodī (Lek) raised his army to fight Burma in Kānchanaburī in the year 2203 B.E. (1660 A.E.) the reign of King Nārāi. Mentioned Ātthamāt as a patrolling soldier as well.

อาทมาตยังเป็นกองกำลังในราชการสงครามด้วย ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ตอนพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ยกทัพไปรบศึกพม่าที่เมืองกาญจนบุรีใน พ.ศ. ๒๒๐๓ รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวถึงอาทมาตว่าเป็นทหารลาดตระเวนเช่นเดียวกัน

"The Royal army had set up a large camp in the mouth of the Lamkaphoen River, at the edge of Kāchanaburī. Accelerating the action to construct a camp, long and short ditches across, and the battle tower. Arrange the Seuapā Maeosao, the reconnaissance division for Pichaisongkrām (war strategics) with all respects. Appointed Ātthamāt military guerrillas to patrol all night and day. Stand firm in every army. "- Royal Chronicles of Ayutthayā, Phan Chanthanumāt's (Choem) version.

“ทัพหลวงตั้งค่ายใหญ่อยู่ปากน้ำลำกะเพนริมเมืองกาญจนบุรี เร่งกระทำการค่ายคูขวางยาวสั้นขัณฑ์เพลา
หอรบ จัดแจงตรวจตราเสือป่าแมวเขากองแล่นกองร้อยคอยเหตุ กองสืบทัพ สำหรับพิชัยสงครามพร้อมทุก
ประการ แต่งกองโจรทหารอาทมาต ตรวจตระเวนทั้งกลางคืนกลางวัน ตั้งมั่นรับอยู่ทุกทัพ” – พระราช
พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)

Ātthamāt can also be a force for war, such as in the King Alaungpayā War. Khun Rongpalad Chū, the deputy permanent secretary, holds the department of the city of Wisētchaichān, with 400 men who volunteered to fight against the Burmese. King Ēkkathat appointed them as the division of Ātthamāt, went to fight with the Burmese army at Whākhao Bay.

กองอาทมาตสามารถเป็นกำลังรบสงครามได้ด้วย เช่น ในสงครามพระเจ้าอลองพญา ขุนรองปลัดชูกรมการเมืองวิเศษไชยชาญกับไพร่จำนวน ๔๐๐ เศษอาสาไปรบกับพม่า สมเด็จพระเจ้าเอกทัศจึงทรงแต่งตั้งให้เป็นกองอาทมาต ได้ไปรบกับกองทัพพม่าที่อ่าวหว้าขาว

"At that time, Khun Rongpalad Chū, the deputy of Wisētchaichān, came to volunteer with 400s men to fight with the Burmese as well. Therefore they were appointed as Ātsāmāt division and go under command of Phayā Rattanāthibēt's army "- Royal Chronicles, Somdet Phra Phannarat's issue, Wat Phra Chētuphon, checked from the written document.

“ขณะนั้นขุนรองปลัดชู เป็นกรมการเมืองวิเศษไชยชาญ เข้ามารับอาชากับไพร่ ๔๐๐ เศษ ขอไปรบกับพม่าด้วย จึงโปรดให้เป็นกองอาทมาตกองหนึ่ง ให้ไปในกองทัพญารัตนาธิเบศ” – พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ตรวจสอบชำระจากเอกสารตัวเขียน

In the fallen of Ayutthayā 2310 B.E. (1767 A.D.), Royal Chronicles of Ayutthayā, Phan Chanthanumāt's (Choem) version, mentioned Ātthamāt that "the Ayutthayā's side raised a troop and attacked the Paknām Prasob camp again, the Burmese had to retreat to escape. Ātthamāt ran near the Burmese camp, chasing horses around their backs, Burmese retreated to the Pho Samton camp. Chameun Srī Saowarak, Chameun Samerchairāt riding a horse to chase down across the water to the east. But Phrayā Tāk was still in battle, so they were waiting to come back later. "

ในสงครามเสียกรุง พ.ศ. ๒๓๑๐ พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กล่าวถึงอาทมาตว่า “ฝ่ายข้างในกรุงยกไปตีค่ายปากน้ำประสบอีก พม่าให้ยกหาบคอนออกหลังค่ายทำทีจะหนี พวกอาทมาต

ชวนวิ่งเข้าไปใกล้ ค่ายพม่า ๆ เอาผ้าโอบหลัง ก็ถอยหลังมาโพสามตัน จมื่นศรีเสาวรักษ์ จมื่นเสมอใจราช ซี่ม้างข้ามน้ำหนีมาฟากตะวันออก แต่พวกพระยาตากบรอรอยู่คอยข้ามมาต่อภายหลัง”

Consistent with the testimony document of Khun Luang Hāwat, stating that "Phrameun Srī Saowarak was the general of Ātthamāt and other forces. Come out to volunteer to hit the Pāphai camp. Had heavily fought with the Burmese. The Burmese side died and suffered a lot. The Thai side also died and wounded on both sides."

สอดคล้องกับเอกสารคำให้การขุนหลวงหาวัดที่ระบุว่า “พระหมื่นศรีเสาวรักษ์เป็นแม่ทัพ กับเหล่าอาทมาตแลสมกำลังทั้งปวง ออกมาอาสาตีค่ายป่าไฟ ได้รับกันกับพม่าเป็นอันมาก ฝ่ายพม่าก็ล้มตายเจ็บป่วยเป็นอันมาก ข้างไทยก็ล้มตายเจ็บป่วยทั้งสองฝ่าย”

The daily letter of the army to defeat Phuttaimāt and Khmer during the Thonburī period in 2314 B.E. (1771 A.D.) states that there were 111 soldiers in the Army as Ātthamāt served as a front line to attack, breaking the enemy camps.

จดหมายรายวันทัพคราวปราบเมืองพุทไธมาศและเขมรสมัยกรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๔ ระบุว่ามียทหารกองใน ๑๑๑ คน ได้เป็นกองอาทมาต ทำหน้าที่เป็นแนวหน้าโจมตีหักค่ายข้าศึก

"In the afternoon, 3 pm, he was at the palace building. To find soldiers and Āchārṇ Department to come to attend. Therefore asked who might be able to break the camp tonight. If you see you can do it, then say yes. If not, then said not. If you said you can do it but are unable to break the camp and retreat back, your head will be cut off. If you succeed, you will be rewarded. When he said that in front of the elder and young officers, 11 headmen and 100 commoners volunteered to break the camp. Phra Yānprasit 1, commoners 5, totally 6 men, Khun Ēkprasoet 1, commoners 8, totally 9 men, Muad Khun Narong, 10 commoners, Phra Sārnsutham and other people totally of 108 men, both headmen, and commoners. Āchārṇ Chan and Khun Wichit, 25 people including headmen and commoners. Nai Phō and Kun Rām, 13 men including both headmen and commoners. Luang Phet Songkhrām 1, 9 commoners. Phra Suthammā 1, 27 commoners. People who have the names of 111 men volunteered to plunder the camp at night. If the mission fails, life will be sacrificed. His Majesty, therefore, conscripted the army from the military, the civilian, the army, and the navy, obtained alcohol, and ordered them to join the Ātthamāt division. To plunder the camp at 2 AM.....In addition, at around 2 AM, the 111 Ātthamāt and other 2,400 soldiers successfully broke the camp, according to His Majesty's grace. After breaking into the camp, set fire and able to plunder many houses "

“อนึ่งเพลापาย ๓ โมงเศษ เสด็จอยู่ณพระตำหนักตึก ให้หาทหารแลกรมอาจารย์ขึ้นมาเฝ้า จึงตรัสถามว่า ใครอาจสามารถจะหักค่ายเข้าไปได้ในเพลาคืนวันนี้ ถ้าเห็นจะได้ก็ให้ว่าได้ ถ้ามิได้ก็ว่ามิได้ ถ้าเห็นจะได้เข้าไปหักค่ายมิได้ กลับคืนออก จะตัดศีรษะเสีย ถ้าเข้าไปได้สัมฤทธิ์ราชการจะปูนบำเหน็จให้ถึงขนาด เมื่อตรัสประภาษนั้นต่อหน้าข้าหลวงผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าอยู่พร้อมกัน ทหารกองใน นาย ๑๑ ไพร์ ๑๐๐ เป็น ๑๑๑ คน รับอาษาหักค่าย พระญาณประสิทธิ ๑ ไพร์ ๕ เป็น ๖ คน ขุนเอกประเสริฐ ๑ ไพร์ ๘ เป็น ๙ คน หมวดยุทธณรงค์ ไพร์ ๑๐ คน พระสารสุธรรมแลหลวงชน ทั้งนายไพร์ ๑๐๘ คน อาจารย์จันทรแลขุนวิชิตทั้งนายไพร์

๒๕ คน นายโพแลขุนรามทั้งนายไพร่ ๑๓ คน หลวงเพชรสงคราม ๑ ไพร่ ๙ คน พระสุธรรมมา ๑ ไพร่ ๒๗ คน แลผู้มีชื่อ ๑๑๑ คน รับอาษาเข้าปล้นค่ายให้ได้ในเพลากลางคืน ถ้าแลหักเข้ามิได้ยอมถวายชีวิต จึงทรงพระกรุณาให้เกณฑ์กองทัพฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน ทပ်กองทัพเรือ ให้ได้ ๒๔๐๐ พระราชทานสุราแล้วสั่งให้ยกเข้าไปสมทบกองอาทมาท ให้เข้าปล้นค่ายในเพล่า ๒ ยาม.....อนึ่งเพล่า ๒ ยามเศษ พวกอาทมาท ๑๑๑ คน แลข้าทูลละอองฯ ฝ่ายทหารพลเรือน ๒๔๐๐ เข้าหักค่าย ตามทรงพระกรุณาพระราชทานฤกษ์ให้ ครั้นหักค่ายเข้าไปได้แล้ว จุดไฟเผาบ้านเรือนเป็นอันมาก”

It is noteworthy that in these 111 Ātthamāt, there were officers from "Krom Āchārn" who were assumed to be the position of a government official who had magic spells in ancient times. With at least 3 Achārn names appearing, namely Phra Yānprasit, Phra Suthammāchārn, and Āchārn Chan. It is assumed that because people in ancient times believed in magic, they also used this division to support the morale of the army.

ที่น่าสนใจคือในอาทมาท ๑๑๑ คนนี้ มีข้าราชการ “กรมอาจารย์” ที่สันนิษฐานว่าเป็นตำแหน่งข้าราชการผู้มีวิชาอาคมในสมัยโบราณรวมอยู่ด้วย โดยปรากฏชื่ออาจารย์อย่างน้อย ๓ คนคือ พระญาณประสิทธิ พระสุธรรมอาจารย์ และอาจารย์จันทร์ สันนิษฐานว่าเพราะคนในสมัยโบราณเชื่อถือเรื่องวิชาอาคม จึงใช้กองกำลังนี้ในการสนับสนุนด้านขวัญกำลังใจของกองทัพด้วย

.

.

In the early Rattanakōsin period, there was a regular war with Burma. Ātthamāt therefore often played a role in the war service to infiltrate Burma. For example, the Royal Chronicles of Rattanakōsin in Rama I, stated that in 2345 B.E. (1802 A.D.)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นต้องทำสงครามกับพม่าเป็นประจำ กองอาทมาทจึงมีบทบาทในการสืบราชการสงครามกับพม่าบ่อยครั้ง เช่น พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ระบุว่า ใน พ.ศ. ๒๓๔๕

"In the second month, Burma appointed an ambassador, holding a chancellor, came into Kānchanaburī. That they would ask for prosperity through royal relations to be connected as well as in harmony with the city of Phra Nakhorn Srī Ayutthayā. Therefore Siam has a royal command that negotiations would be fake, according to that year there was a battle every time, and can't be trusted. Then let Phrayā Kānchanaburī dismiss them, do not let them come in to see the country. Then raised the Ātthamāt division to capture the enemies and infiltrate the vicinity."

"ครั้นเดือนสองพม่าแต่งทูตถือหนังสือเสนาบดี เข้ามาทางเมืองกาญจนบุรี ว่าจะขอเจริญทางพระราชไมตรี ให้ติดต่อสนทนาคงเป็นทองแผ่นเดียวกันกับกรุงพระนครศรีอยุธยา ฯ จึงมีพระราชดำรัสว่า ซึ่งมีหนังสือมาเจรจากับเมือง ว่าจะขอเจริญทางพระราชไมตรีนั้น เห็นจะไม่จึงมาเจรจาครั้งไร ในปีนั้นก็ศึกมาทุกครั้ง จะไวใจมิได้ ก็ให้พระยากาญจนบุรีไล่เสีย มิให้เข้ามาเห็นบ้านเมือง ให้แต่งกองอาทมาทให้ไปจับผู้คนแลสืบราชการ"

.

And as the Ātthamāt division has to act in the surveillance service in the border area of the border town. Therefore must act in harmony to prevent the enemy from being different. Appears in the Suppha Aksorn story of Prince Men and the rebellion, Chulasakkarāt 1171 (1809 A.D). After the death of King Phuttha Yodfā Chulālōk, Ātthamāt was exempt from having to shave their hair, according to the tradition that the people of the country had to shave their hair when the King died.

และด้วยความที่กองอาทมาตต้องทำหน้าที่ตรวจตราสืบราชการในบริเวณชายแดนเมืองหน้าด่าน จึงต้องทำตัวให้กลมกลืนไม่ให้ข้าศึกผิติดสังเกต ปรากฏในศุภอักษร เรื่องหม่อมเหม็นกับพวกเป็นกบฏ จ.ศ. ๑๑๗๑ ว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสวรรคต อาทมาตได้รับการยกเว้นไม่ต้องโกนผมตามประเพณีที่ราษฎรทั้งแผ่นดินต้องโกนผมเมื่อพระเจ้าแผ่นดิน สวรรคต

"... From Mueang Thoen, Mueang Kamphaengphet, Mueang Tāk, Mueang Chiang Ngoen, Mueang Chiang Thong, Mueang Kānchanaburī, Mueang Srī Sawat, Mueang Sai Yoke, Muang Thongphāphūm. These 9 cities are the frontline of the border. Forbid the governor, the Department of State, and the citizens of the country to shave their hair. And the Ātthamāt division and the state department of Uthai Thānī checkpoint, which set up the patrol checkpoint to capture Phamā-Raman (Burmese-Mon) in the Ātthamāt division, but outside the Ātthamāt division, the checkpoint, the governor of the sub-district, the house, the sheriff, proclaimed the public to shave their hair. Not to be left behind only one person, anyone who has a hot shave on their hair will get a heavy punishment. "

“...แต่เมืองเถิน เมืองกำแพงเพชร เมืองตาก เมืองเชียงใหม่ เมืองเชียงทอง เมืองกาญจนบุรี เมืองศรีสวัสดิ์ เมืองไทรโยค เมืองทองพูนภูมิ เก้าเมืองนี้ เป็นเมืองหน้าด่าน ต่อแดนอยู่ ห้ามอย่าให้เจ้าเมืองกรมการแลอาณาประชาราษฎร์โกนผมเลย และกองอาทมาต กองด่านเมืองอุไทยธานี ซึ่งตั้งกองตรวจตราพิทักษ์รักษาด่านลาดตระเวนจับอ้ายพม่ารามัญในกองอาทมาต กองด่าน โกนผมเลย แต่นอกกว่ากองอาทมาต กองด่านนั้น ให้เจ้าเมืองกรมแขวงนายบ้านนายอำเภอปวารณาประชาราษฎร์ให้โกนผมให้สิ้นเชิง อย่าให้หลงเหลืออยู่แต่คนหนึ่งได้ ถ้าผู้ใดมิได้โกนผมจับได้จะเอาตัวเป็นโทษจงหนัก”

Since the early Rattanakōsin, there has been a regular war with Burma. The duties of investigating the news in Mon districts of Burma were often owned by the Āsā Mon department, under the command of Chaophrayā Mahā Yōthā, who was a chamberlain. Because there were many Mon who migrated to Thailand, who are fluent in the language, culture, and terrain. It is often used to investigate the Mon districts in Burma. For this reason, it was found that Ātthamāt in the early Rattanakōsin period were often Mon people.

เนื่องจากช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีศึกสงครามกับพม่าเป็นประจำ หน้าทีการสืบข่าวในหัวเมืองมอญพม่าจึงมักตกเป็นของกรมอาสาสามมอญภายใต้การบังคับบัญชาของ เจ้าพระยามหาโยธาผู้เป็นจางวาง เพราะมีชาวมอญอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยจำนวนมาก ชาวมอญที่มีความชำนาญภาษา วัฒนธรรม และภูมิประเทศ จึงมักถูกใช้ให้ไปสืบราชการในบริเวณหัวเมืองมอญที่ขึ้นกับพม่า ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าอาทมาตในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมักเป็นชาวมอญ

It is assumed that because of this reason "Department of Ātthamāt" was established as a central Ātthamāt department in Bāngkok, under the supervision of the Department of Āsā Mon. As King Chulālongkorn has written in his scheme to correct the land's rules.

สันนิษฐานว่าเพราะเหตุนี้ จึงมีการจัดตั้ง "กรมอาทมาต" เป็นหน่วยงานอาทมาตส่วนกลางในกรุงเทพฯ อยู่ภายใต้สังกัดของกรมอาสาสมอญ ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิพนธ์ในพระบรมราชาธิบายแก้ไขการปกครองแผ่นดิน ความว่า

"All Mon departments are divided into five major departments, namely, the left golden Dang Shield department, the right golden Dang Shield department, the two-handed sword department, the left Ātthamāt department, and the right Ātthamāt department. The government of these departments is similar to the eight Āsā Departments. But under command of Kromphra Kalāhōm because it had not appointed Chaophrayā Mahā Yōthā, who is the greatest among all Mon for a long time. Kromphra Kalāhōm was so commanding like Chaophrayā Mahā Yōthā."

"กองมอญทั้งปวง แบ่งออกเป็นกรมใหญ่ห้ากรม คือ กรมตั้งทองซ้ายตั้งทองขวา กรมดาบสองมือ กรมอาทมาตซ้ายอาทมาตขวา ราชการของกรมเหล่านี้ก็คล้ายกับกรมอาษาแปดเหล่า แต่อยู่ในบังคับกรมพระกระลาโหมแน่นเข้าไปกว่ากรมอาษาแปดเหล่า เพราะไม่ได้ตั้งเจ้าพรยามหาโยธาซึ่งเป็นใหญ่ในกองมอญทั้งปวงนั้นมาเสียนาน กรมพระกระลาโหมจึงได้บังคับบัญชาเหมือนเจ้าพรยามหาโยธา"

.

The structure of the Ātthamāt Department is divided into the department left and right

- Left Ātthamāt, Phraya Phakdī Songkhrām as the leader
- Right Ātthamāt, Phraya Rattanachak as the leader

During the reign of King Rama V, Chaokrom, or leader of Ātthamāt had 1000 Rai of Sakdinā feudalism rank.

โครงสร้างของกรมอาทมาต แยกออกเป็นกรมซ้ายขวา คือ

- กรมอาทมาตซ้าย พระยาภักดีสงครามเป็นเจ้ากรม
- กรมอาทมาตขวา พระยารัตนจักรเป็นเจ้ากรม

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เจ้ากรมอาทมาตมีศักดินา ๑๐๐๐ ไร่

.

The Department of Ātthamāt was likely to be established the very late in the reign of King Rama II because it had no evidence of the name of the Department of Ātthamāt and the Chaokrom of Ātthamāt in the reign of King Rama I. Had just appeared in evidence in the reign of King Rama II such as

กรมอาทมาตน่าจะถูกจัดตั้งขึ้นอย่างช้าในสมัยรัชกาลที่ ๒ เพราะไม่ปรากฏชื่อของกรมอาทมาตและเจ้ากรมอาทมาตในหลักฐานสมัยรัชกาลที่ ๑ เพิ่งปรากฏในหลักฐานสมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นต้นมา เช่น

The royal chronicle of Rattanakōsin in Rama II stated that in 2358 B.E. (1815 A.D.), Sming Sodbao, the deputy of Motama (Martaban), forcibly migrated to Thailand with 30000s Mon people. Therefore graciously pleased "appointed Sming Sodbao as Phraya Rattanachak", which is the director of the right Ātthamāt department.

พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ระบุว่า ใน พ.ศ. ๒๓๕๘ สมิงสอดเบาณายด่านเมืองเมะตะมะกวาดต้อนครัวมอญอพยพเข้าเมืองไทยจำนวนสามหมื่นเศษ จึงโปรดเกล้าฯ “ตั้งสมิงสอดเบาเป็นพระยารัตนจักร” ซึ่งเป็นตำแหน่งเจ้ากรมอาทมาตขวา

Another part stated, "and when the eleventh month came up at night, Phraya Phakdī Songkhrām, Sming Ātthamāt, Bāngkok patrol division. Which went out to patrol, caught Ai Ma Yēla, deputy of Pōng checkpoint, Ai Ngachanton, Ai Nga Khō, in which the governor of Motama controlled the people to arrest people to investigate at district of Lum Chang checkpoint, and sent him in to ask ... "

อีกตอนหนึ่งระบุว่า "แลเมื่อ ณ เดือนสิบเอ็ด ขึ้นค่ำหนึ่งนั้น พระยารักดีสงคราม สมิงอาคมาทกองตระเวนกรุงเทพมหานคร ซึ่งให้ออกไปลาดตระเวนจับได้อ้ายมะเยละณายด่านโป่ง อ้ายงะจันตน อ้ายงะโค ซึ่งเจ้าเมืองมัตมะให้คุมไพร่เข้ามาจับคนไปสืบราชการ ณ ตำบลด่านลุมช้างส่งตัวเข้ามาถาม..."

In the account of Chaokhun army (Chaophrayā Bodindēchā) raised to Pattabong (Battambang) on the second month, year of the pig, the first year (2382 B.E. or 1839 A.D.) in the reign of King Rama III, found the list that there were many names of government officers in the Ātthamāt Department on the left and right department with the title "Sming", a Mon noble title.

ในบัญชีกองทัพเจ้าคุณ (เจ้าพระยาบดินทรเดชา) ยกไปปัตตบอง ณ วันเดือนยี่ปีกุนเอกศก (พ.ศ. ๒๓๘๒) สมัยรัชกาลที่ ๓ ระบุรายชื่อข้าราชการในกรมอาทมาตซ้ายขวามีบรรดาศักดิ์ “สมิง” แบบขุนนางมอญจำนวนมาก

"The left Ātthamāt, Phraya Chongchaiyuth 1, Sming Narāritthīpalad 1, Sming Thanūtamruat 1, Sming Sitthiphrommā 1, 4 leaders and 146 commoners (total) 150. The right Ātthamāt, Phraya Rattanachak 1, Phraya Kamhaengnarong 1, Phraya Phlaengphlanseuk 1, Sming Dābphetpalad 1, Sming Prābchai 1, Sming Ātsongkhrām 1, 6 leaders and 144 commoners (total) 150." - Archives about the Khmer and Yuan (Vietnam) in the reign of King Rama III, part 1.

“อาทะมาตซ้าย พระยาจงใจยุทธ ๑ สมิงนราฤทธิ์ปลัด ๑ สมิงธนุดารวจ ๑ สมิงสิทธิพรหมา ๑ นาย ๔ ไพร ๑๔๖ (รวม) ๑๕๐ อาทะมาตขวา พระยารัตนจักร ๑ พระยากำแหงหาญณรงค์ ๑ พระยาแผลงผลาญศึก ๑ สมิงดาบเพชรปลัด ๑ สมิงปราบชัย ๑ สมิงอาจสงคราม ๑ นาย ๖ ไพร ๑๔๔ (รวม) ๑๕๐” - จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวนในรัชกาลที่ ๓ ตอนที่ ๑

During the reign of King Rama III, the Ātthamāt Department played an important role in the infiltration of Mon districts during the First Anglo-Burmese War. That service may be inquired by indigenous peoples such as Burmese, Mon, or Karenni people. Sometimes contact with the British general. For example, the draft consignment to Phraya Uthai Thānī was ordered to strictly maintain the checkpoint. Chulasakkarāt 1188 (2369 B.E. or 1826 A.D.) contains the content of the inspected information in the Mon districts of Phraya Rattanachak and Luang Inkhamnōn, the Ātthamāt division in Uthai Thānī as follows.

ในสมัยรัชกาลที่ ๓ กรมอาทมาตมีบทบาทสำคัญคือการสืบราชการในหัวเมืองมอญในขณะที่เกิดสงครามอังกฤษ-พม่าครั้งที่หนึ่งหลายครั้ง การสืบราชการนั้นอาจสอบถามจากชนพื้นเมืองเช่นชาวพม่า ชาวมอญ หรือชาวกะเหรี่ยง บางครั้งอาจมีการติดต่อกับแม่ทัพฝ่ายอังกฤษด้วย เช่น ร่างสารตราถึงพระยาอุทัยธานีสั่งให้รักษาด่านโดยเคร่งครัด จุลศักราช ๑๑๘๘ (พ.ศ. ๒๓๖๙) มีเนื้อหาถึงสืบราชการในหัวเมืองมอญของพระยารัตนจักร และหลวงอินคำโนนกองอาทมาตเมืองอุทัยธานี ดังนี้

"...The government's task from Bāngkok was to report on the British and Burmese wars. Ordered Chaophayā Mahā Yōthā went out to operate the mission in Daengphai, giving an order to Phaya Rattanachak, Phaya Singharāt to go to Dankroen, informed that on the day 8, month 3, year of the rooster, Phaya Rattanachak, Phaya Singharāt, Sming Raman, have been issued to infiltrate at Mattama. Having a conversation with a British general, said Burmese and English had an agreement that Burmese have to bring money 205,000 Chang, they now brought 105,000 Chang, still have 100,000 in debt. Burmese have 100 days to bring the money and then the British will give Mattama back in return. (After this is about the British army's position in each town in Burma and information about the fall of Angwa (Ava) by British forces).

"...ราชการอังกฤษกับอายพม่ารบพุ่งกันทั้งนี้ ณ กรุงเทพฯ โปรดให้เจ้าพญามหาโยธาออกไปฟังราชการอยู่ ณ แดงไฟ ให้พญารัตนจักร พญาสิงหาราช ออกไปอยู่ ณ ดานเกรินก็บอกเข้ามาว่า ณ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๓ ปีระกา สัปดาห์ พญารัตนจักร พญาสิงหาราช สมิงรามัญ มีชื่อออกไปสืบราชการณเมืองมัตตะมะ ได้พู่จากับแม่ทัพอังกฤษบอกว่า อายพม่ากับอังกฤษพู่จากัน อายพม่ายอมให้เงินกับอังกฤษ ๒ แสน ๕ พันชั่ง อายพม่าได้ให้เงินกับอังกฤษแล้วแสน ๕ พัน ยังค้างอยู่แสนชั่ง พมานัดไว้ ๑๐๐ วัน เาามาให้กับอังกฤษ ๆ จะคืนเมืองมัตตะมะให้กับอายพม่า แลทัพหน้าอังกฤษซึ่งตั้งอยู่เมืองโปรดจอนัน ก็ถอยทัพกลับลงมาถึงเมืองยางงบางแล้ว แม่ทัพอังกฤษซึ่งรักษาเมืองมัตตะมะให้กับพม่าแล้ว จขอเอาพี่น้องเขาไปณกรุงฯ แม่ทัพอังกฤษว่าถ้าคืนเมืองมัตตะมะให้กับพม่าแล้ว อายว่าแต่พี่น้องเท่านั้นเลย ถึงจะตีเอาเมืองมัตตะมะด้วยก็ตามใจเห็ด พญารัตนจักร พญาสิงหาราช ถอยกลับมาอยู่ณดานเกริน แล้วได้แต่งขันไปสืบสวรฟังข่าวราชการอยู่ณเมืองมัตตะมะมิได้ขาด ได้ข่าวราชการประการใดจะบอกมาครั้งหลังนั้น ขออราชการทั้งนี้จึงฟังเอาเป็นแน่ยังมีได้ และซึ่งจากางเกาะดงกริเยง พมามอบความกับจากางกระว้างอังกฤษตีเมืองอังวะได้ แดงวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๒ นั้นเห็นอังกฤษแดงให้พู่จากับให้เลื่องถาความจหาจริงไม ชิงพญาอุไทยธานี กรมการไมไวใจ ให้หลวงอินนายกองคุมไพร่ออกไปลาดตรวจพิทักษ์รักษาด่านทั้งกลางวันกลางคืน สืบราชการอยู่อีกนั้น ชอบด้วยราชการแล้ว ให้พญาอุไทยธานีกรมการกำชับกำชาหลวงอินคำโนน กองอาทมาตแลหลวงขุนหมื่น ชาวดานไทรวัง รวไรว พิทักษ์รักษาด่านทาง จงกวัดขันแล้วให้สืบเอาข่าวราชการให้ได่ความจงแน ถ้าได้ข่าวราชการประการใดอย่าให้บอกลงไปให้แจ้ง..."

In the army archives of Vientiane, there was a book by the Uthai Thānī city department informing about the investigation of Luang Inkhamnōn and Ātthamāt division

ในจดหมายเหตุนายการทัพเมืองเวียงจันทน์ มีหนังสือกรมการเมืองอุทัยธานีแจ้งเรื่องการสืบราชการของหลวงอินคำโนนและกองอาทมาตว่า

"On day 8 of the lunar month, month 5, year of the pig. Luang Inkhamnōn of Ātthamāt division said that he has arranged for Khun Narong, Khun Chob with the people to go out to patrol at Jagangdu. 15 Ātthamāt, Khun Thib 1 Khun Chob 1 (total) 2 commoners 3 (total) 5, totally 20 men. Together they went to investigate for news in Mattama. (After this was about searching information from Karenni people in the area and received that they can get more information if they go to Dān Chedī Sām Ong (Three Pagodas Pass) area)

“ณวัน ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๕ ปีภุมพศ หลวงอินคำโนนกองอาทมาตบอกลงมาว่า ได้จัดให้ขุนณรงค์ ขุนจวบ กับไพร่ ยกออกไปลาดกระเวนถึงบ้านจางัดจัดกระเรียงนายไพร่ ๑๕ คน กองอาทมาต ขุนทิบ ๑ ขุนจวบ ๑ (รวม) ๒ ไพร่ ๓ (รวม) ๕ คน เข้ากัน ๒๐ คน ไปสืบข่าวราชการแดนเมืองมตะภบกระเรียงพะมาปากคลองเมทะลานแดนเมืองจอยญะ ณ วันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๕ กระเรียง พะมาบอกความว่า มอนมัตมะกับอังกฤษไม่เข้ากันในเมืองหงษามอกรกับพะมาฆ่า ฟันกันแต่ก่อน อะตองสู้ตั้งอยู่ในเมืองสะเทิม บัดนี้อตองอสูมาตั้งอยู่ณเกาะพรามคน ๑๐๐๐ หนึ่ง แต่พญาอัคคะศรีตั้งอยู่ในเมืองกะเต็งดี ๑๐๐๐ หนึ่ง มอเมืองมัตมะหาได้ทำนาไม่ เข้าแพ่งเปลือกล้างละบาท แจ้งในหนังสือบอกหลวงอินนั้นแล้ว เปนแต่คำกระเรียงบอกเล่าจึงให้หลวงพลขึ้นไปให้หลวงอินส่งขุนหมื่นซึ่งไปสืบข่าวกระเรียงนั้นมาไต่สวนเอาความจริง...ได้ความแต่ว่าหลวงอินกำโนนให้ขุนหมื่นกับไพร่กระเรียงไปลาดกระเวนภบกระเรียงสี่สวดที่บ้านคางด บอกว่าอังกฤษมาตั้งจางเข้า ๓ จางที่พระเจดีย์ ๓ พระองค์ หลวงอินกำโนนยังให้ขุนหมื่นกับไพร่กระเรียงไปสืบแจ้งในหนังสือบอกหลวงอินแล้ว...จึงมีหมายกำชับขึ้นไปให้หลวงอินเร่งออกไปสืบเอาข่าวราชการที่พระเจดีย์ ๓ พระองค์ให้ได้จงแน”

But even though most of the Ātthamāt members were Mon people. It is not necessary that Ātthamāt is only a Mon. Because in the Ayutthayā period, there was no evidence that the Mon people were used as Ātthamāt as in the Rattanakōsin period. Surveillance in areas that are not bordered by Burma was not necessary to use Mon people. So Ātthamāt could be from various nationalities.

แต่แม้ว่าข้าราชการกรมอาทมาตส่วนใหญ่จะเป็นชาวมอญ ก็ไม่จำเป็นว่าอาทมาตต้องเป็นชาวมอญเท่านั้น เพราะในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่พบหลักฐานว่าใช้ชาวมอญเป็นอาทมาตเหมือนในสมัยรัตนโกสินทร์ และการตรวจตราสืบราชการในบริเวณที่ไม่ใช่พรมแดนกับพม่าก็ไม่มีเหตุจำเป็นต้องใช้ชาวมอญ อาทมาตจึงน่าจะมีหลายชนชาติได้

For example, Sēphā Khun Chāng Khun Phaen verse, composed in the reign of King Rama II, spoke about Khun Phaen, asking for the 35 magicians from Phra Phanwasā to besieging Chiang Mai as "Phrai Ātthamāt". When the siege was successful, The King therefore was grateful for these 35 people to be exempt from the government and to be affiliated with the

Ātthamāt for the need in an emergency situation, all 35 people came from different places and cities. The only person who was clearly identified as being the Mon people was "Ai Mon Muedāng Bāng Chalōng (Mr. Mon the hand-spotted of Bāng Chalōng)".

ตัวอย่างเช่น เสภาขุนช้างขุนแผนที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๒ กล่าวถึงขุนแผนกราบทูลขอคนโทษที่มีวิชา ๓๕ คนจากพระพันวษา ไปตีเมืองเชียงใหม่ในฐานะ “ไพร่อาทมาต” เมื่อตีเมืองเชียงใหม่สำเร็จแล้ว พระพันวษาจึงปูนบำเหน็จไพร่ ๓๕ คนนี้ให้ได้รับการยกเว้นจากราชการและให้สังกัดอยู่ในอาทมาตสำหรับเรียกใช้ยามคับขัน ทั้ง ๓๕ คนมาจากต่างบ้านต่างเมืองกัน มีเพียงคนเดียวที่ถูกระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นชาวมอญ คือ “อ้ายมอญมือต่างบางโหลง”

Or the Royal Chronicle of Rattanakōsin in Rama III stated that in 2387 B.E. (1844 A.D.), there were immigrants in the area of Kālasin, Sakon Nakhorn, Nakhorn Phanom, Khēmmarāt. Phrabāt Somdet Phra Nangklao Chaoyūhua (Rama III) ordered to establish an outpost checkpoint in the eastern Mekong to keep patrol, and to look out for Yuan (Vietnamese) coming across the ferry to forcibly evacuate the people back. One of them was "Khān Buddī, the Ātthamāt division, that set up a checkpoint at the area of Muang Phraek District 1"

หรือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ระบุว่า ใน พ.ศ. ๒๓๘๗ มีครัวอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณเมืองกาฬสินธุ์ เมืองสกลนคร เมืองนครพนม เมืองเขมราฐ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดให้ตั้งด่านไว้ที่ปากโขงตะวันออก ให้คอยลาดตระเวนระวังญวนยกข้ามปากมากวาดต้อนครัวอพยพกลับไป หนึ่งในนั้นคือ “ให้คานบุตรตีกองอาทมาตตั้งด่านที่เขตแดนเมืองแพรกตำบล ๑”

Khān Butdī, or Khān Buddī, appeared to be the leader of the Tai Saek people who emigrated from Saek city to the Hāisōk forest. Phra Sunthorn Rāitchawongsā, the governor of Yasōthorn and Nakhorn Phanom, appointed the Tai Saek people as the Ātthamāt division. To patrol the border of the city near the Yuan (Vietnam) border. Later, Bān Lat Na Kwai was raised into Mueang (city) Ātthamāt. Appeared in the archives of King Rama III, Chulasakkarāt 1191 in 2387 B.E. (1844 A.D.) was graciously pleased Set Khān Buddī as "Luang Ēk Āsa" the governor of Mueang Ātthamāt, allowing Mueang Ātthamāt as a vassalage city of Mueang Nakhorn Phanom (present-day as Ātsamāt sub-district, Mueang district, Nakhon Phanom province)

คานบุตรตี หรือ ขานบุตรตี ปรากฏหลักฐานว่าเป็นผู้นำของชาวไทแสกที่อพยพจากเมืองแสกมาอยู่ที่ป่าห้วยโศก พระสุนทรราชวงศาเจ้าเมืองยโสธรและนครพนมจึงแต่งตั้งชาวไทแสกเป็นกองอาทมาต ให้ลาดตระเวนบริเวณชายแดนเมืองญวน ต่อมาบ้านลาดนาควายถูกยกขึ้นเป็นเมืองอาทมาต ปรากฏในจดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓ จุลศักราช ๑๑๙๑ ว่าใน พ.ศ. ๒๓๘๗ ได้โปรดเกล้าฯ ตั้งขานบุตรตีเป็น “หลวงเอกอาษา” เจ้าเมืองอาทมาต โดยให้เมืองอาทมาตขึ้นกับเมืองนครพนม (ปัจจุบันคือ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม)

After Chaophrayā Mahā Yōthā (Torria) passed away in the reign of King Rama IV, there was no more appointment of the Chāngwāng (headman) of Āsā Mon department. All volunteer departments, including left and right Ātthamāt armed forces departments were transferred to the subordinate of Krom Phra Kalāhōm (Department of Defense) instead.

หลังจากเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) ถึงแก่อสัญกรรมในรัชกาลที่ ๔ ไม่ได้มีการแต่งตั้งตำแหน่งจางวาง กรมอาสาอยู่ขึ้นอีก กรมอาสาอยู่ทั้งปวงรวมถึงกรมอาทมาตซ้ายขวาจึงถูกโอนไปอยู่ใต้บังคับบัญชาของ กรมพระกลาโหม แทน

The Department of Ātthamāt remained in existence until the reign of King Rama V and continued to operate by setting up a patrol checkpoint. As shown in the royal daily affairs archives. A royal writing of His Majesty King Chulālongkorn, in Chulasakkarāt 1245 (B.E. 2426 or 1883 A.D.) that

กรมอาทมาตยังปรากฏอยู่จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ และยังคงปฏิบัติหน้าที่ตั้งด่านตรวจตราลาดตระเวนอยู่ตามเดิม ดังที่ปรากฏในจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จุลศักราช ๑๒๔๕ (พ.ศ. ๒๔๒๖) ว่า

"... told Phrayā Phichai Sunthorn of Mueang Uthai that he had appointed Phra Phon as a checkpoint officer. Set up the police to maintain the Bān Nong Luang 1 checkpoint, Luang Sorawichit set up a checkpoint in Mae Klong 1, Khun Kraikong the Ātthamāt set up the checkpoint at Motro 1 and had a police guard as well. Required 20 guns to dispense for checkpoint officers.

"...บอกพระยาพิไชยสุนทรเมืองอุทัย ว่าได้ตั้งพระพลเป็นนายด่าน ตั้งโปลิศรักษาตำบลบ้านหนองหลวง ๑ หลวงศรีวิชิตตั้งด่านทางเมืองแม่กลอง ๑ ขุนไกรกองอาทมาตตั้งด่านที่โมโตร ๑ มีโปลิศรักษาเหมือนกัน ขอบปืน ๒๐ กระบอก ไปจ่ายให้นายด่านรักษาการ"

The author did not find any evidence mentioning the Department of Ātthamāt after the reign of King Rama V, understood that it was the result of the reform of the central government into 12 ministries in 2435 B.E. (1892 A.D.), resulting in the department of the government that has come since ancient times, many have been dissolved. The Ātthamāt Department itself would have been abolished since then.

ผู้เขียนไม่พบหลักฐานที่กล่าวถึงกรมอาทมาตหลังจากสมัยรัชกาลที่ ๕ อีก เข้าใจว่าว่าเป็นผลมาจากการปฏิรูปการปกครองส่วนกลางเป็น ๑๒ กระทรวงใน พ.ศ. ๒๔๓๕ ส่งผลให้กรมกองในราชการที่มีมาตั้งแต่โบราณถูกยุบไปจำนวนมาก กรมอาทมาตเองก็คงถูกล้มเลิกไปนับแต่นั้น

Bibliography

- The Law Enacted Three Letters, Volume 3. (2005). Bāngkok: Sukkhaphāpchai.
- Archives on Khmer and Vietnamese in the reign of King Rama III, Part 1 in the Annals Conference, Region 67. Bāngkok: Phrachan Printing House.
- Archives, King Rama II, 1171-1173 A.D. (1970). Bāngkok: Teachers Council of Thailand Printing House.

- Archives of King Rama III, Volume 2. (1987). Bāngkok: United Public Company Limited Partnership.
- Archives of King Rama III, Volume 3. (1987). Bāngkok: United Public Company Limited Partnership.
- Chumphon Wichiensilp (n.d.) Tai Saek. Retrieved from <https://www.isangate.com/new/images/pdf/thaisag.pdf>
- Chula Chom Klao, King Bhumibol Adulyadej (1938). Daily Royal Activities Archives His Majesty King Chulālongkorn's work, part 16. Retrieved from [https://vajirayana.org/Daily Royal Activities Archives-Royal Writings by His Majesty King Chulālongkorn-Sector-16/month-12 - Chulachak - 1245](https://vajirayana.org/Daily%20Royal%20Activities%20Archives-Royal%20Writings%20by%20His%20Majesty%20King%20Chulālongkorn-Sector-16/month-12%20-Chulachak%20-%201245)
- Chula Chom Klao, King Bhumibol Adulyadej (1970). Daily Royal Activities Archives In His Majesty King Chulālongkorn, Region 22. Retrieved from [https://vajirayana.org/Daily Archives-In His Majesty King Chulālongkorn's-Part-22/Month-2-Chularaksa-1248](https://vajirayana.org/Daily%20Archives-In%20His%20Majesty%20King%20Chulālongkorn's-Part-22/Month-2-Chularaksa-1248).
- Chula Chom Klao, King Bhumibol Adulyadej (1971). Daily Royal Activities Archives In King Chulālongkorn, B.E. 1890. Retrieved from [https://vajirayana.org/Daily Archives-In His Majesty King Chulālongkorn-B.E.-1890/month-88-Chulālongkorn-1252](https://vajirayana.org/Daily%20Archives-In%20His%20Majesty%20King%20Chulālongkorn-B.E.-1890/month-88-Chulālongkorn-1252)
- Chula Chom Klao Chao Yūhua, His Majesty King Bhumibol Adulyadej (2008) Royal Speech by His Majesty King Chulālongkorn His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Statement on Amendments to the Rules of the Land, written version, reviewed with the first edition, 1927. Bāngkok: Historical Society.
- Thiphākōrawong, Chao Phraya (1995) The Chronicle of Rattanakōsin, Rama I, Suan Kulāb School edition. Bāngkok: Saeng Thai Printing.
- Thiphākōrawong, Chao Phraya. (1962). The Chronicle of Rattanakōsin, Rama II. Bāngkok: Teachers Council of Thailand Printing House.
- Thiphākōrawong, Chao Phraya. (2004). The Chronicle of the Rattanakōsin Krung Rama III. (7th printing). Bāngkok: Teachers Council Lāphrao Printing House.
- Meeting of Krung Srī Ayudhyā testimony, a total of 3 issues. (2010). Bāngkok: Saeng Dao.
- Royal Chronicle of Thonburī Phan Chanthanumāt (Choem) Edition, Army Daily Archives, Ancestral Miracles and other documents. (2008) Nonthaburī: Srī Panyā.
- Royal Chronicle of Ayutthayā Phan Chanthanumāt (Choem) and other documents. (2010). Nonthaburī: Srī Panyā.
- Royal Chronicle version of Somdet Phra Phanarat, Wat Phra Chētuphon, check payment from a written document. (2015). Bāngkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Suphorn Ōcharoen. (1998) Mon in Thailand. Bāngkok: Foundation for Textbooks and Humanities Project.

- The story of Khun Chāng Khun Phaen, Vajirayāna Library edition. (n.d.) Retrieved from <https://vajirayana.org/Khun Chang Khun Phaen-Vajirayāna Library edition>.

บรรณานุกรม

- กฎหมายตรา ๓ ดวง เล่ม ๓. (๒๕๔๘). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวนในรัชกาลที่ ๓ ตอนที่ ๑ ใน ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๖๗. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๒ จ.ศ. ๑๑๗๑-๑๑๗๓. (๒๕๑๓). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา.
- จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓ เล่ม ๒. (๒๕๓๐). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหประชาพาณิชย์.
- จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓ เล่ม ๓. (๒๕๓๐). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหประชาพาณิชย์.
- จมพล วิเชียรศิลป์ (n.d.) ไทแสก. สืบค้นจาก <https://www.isangate.com/new/images/pdf/thaisag.pdf>
- จุลจอมเกล้า, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๔๘๑). จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาค ๑๖. สืบค้นจาก <https://vajirayana.org/จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน-พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว-ภาค-๑๖/เดือน-๑๒-จุลศักราช-๑๒๔๕>
- จุลจอมเกล้า, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๕๑๓). จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคที่ ๒๒. สืบค้นจาก <https://vajirayana.org/จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน-ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว-ภาคที่-๒๒/เดือน-๒-จุลศักราช-๑๒๔๘>
- จุลจอมเกล้า, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๕๑๔). จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พุทธศักราช ๒๔๓๓. สืบค้นจาก <https://vajirayana.org/จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน-ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว-พุทธศักราช-๒๔๓๓/เดือน-๘๘-จุลศักราช-๑๒๕๒>
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (๒๕๕๑). พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบายแก่ไขการปกครองแผ่นดิน ฉบับตัวเขียน สอบทานกับฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๗๐. กรุงเทพฯ: สมาคมประวัติศาสตร์.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (๒๕๓๘). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ฉบับโรงเรียนสวนกุหลาบ. กรุงเทพฯ: แสงไทยการพิมพ์.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (๒๕๐๕). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (๒๕๔๗). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓. (พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม ๓ เรื่อง. (๒๕๕๓). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) จดหมายเหตุรายวันทัพ, อภินิหารบรรพบุรุษ และเอกสารอื่น. (๒๕๕๑). นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) และเอกสารอื่น. (๒๕๕๓). นนทบุรี: ศรีปัญญา.
- พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ตรวจสอบชำระจากเอกสารตัวเขียน. (๒๕๕๘). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

- สุภรณ์ โอเจริญ. (๒๕๕๑). มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ: มุลินีโครงการตำราและมนุษยศาสตร์.
- เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ. (n.d.) สืบค้นจาก <https://vajirayana.org/ขุนช้างขุนแผน-ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ>

Note: All articles are compiled by the moderators of the Wipak History page. The page moderators reserve the right not to allow the information published on the page to be edited, copied, modified, duplicated, redistributed by any means, and may not be used for commercial profit. If you wish to request the articles of the page to be published by any means. In all cases, consent from the moderator of the page must be obtained. Except for sharing on Facebook which can be done without asking permission.

หมายเหตุ : บทความทั้งหมดเรียบเรียงโดยผู้ดูแลเพจวิพากษ์ประวัติศาสตร์ ผู้ดูแลเพจขอสงวนสิทธิ์ไม่อนุญาตให้นำข้อมูลที่เคยเผยแพร่ในเพจไปแก้ไข คัดลอก ดัดแปลง ทำซ้ำ เผยแพร่ต่อด้วยวิธีการใดๆ ทั้งสิ้น และห้ามนำไปแสวงหาผลกำไรทางพาณิชย์เด็ดขาด หากมีความประสงค์จะขอบทความของเพจวิพากษ์ประวัติศาสตร์ไปเผยแพร่ต่อด้วยวิธีการใดๆ ก็ตามต้องได้รับการยินยอมจากผู้ดูแลเพจวิพากษ์ประวัติศาสตร์ในทุกกรณี ยกเว้นแต่การแชร์ (share) ในเฟสบุ๊คที่สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาต